

Erre a többiek is *kikeltek* a vízből s hanyat-homlok rohantak, hogy a szalmakalapot a fejükre csapják. Rossz annak, aki messze a víz közepén volt; az ilyen — látva a kirohanókat — néha még kérésre is fogta a dolgot: ne tegyék fel a kalapot, s ne mondják még a versikét, várják meg őt is.

A mondóka után a gyerekek az arcuk elé tartva megvizsgálták tenyerüket s vélt színéből találgatták-jóslgatták, hogy betegek lesznek-e (sárga, kék), vagy egészségesek (piros).

Az aranyosrákosi gyerekek fürdés után ma már alig mondanak verset. A szokás eltűntével elhomályosodott a tenyér különféle színeinek (mert a felsoroltakon kívül másokat is mondtak) a magyarázata s kivesztek a változatok is, a néphagyomány életességének e leghitelesebb bizonyítékai.

FARAGÓ JÓZSEF

Tyiszk. LÁSZLÓ FERENC felvilágosítást óhajtván szerezni a tőle ásatott híres erődsi őstelep-hely nevének, a *Tyiszkhegy* névnek eredetéről, jelentéséről, MELICH JÁNOSHOZ fordult magyarázatért [Dolgozatok az Erd. Nemz. Múz. Érem- és Régiség-tárából. V (1914), 283–4]. MELICH azt felelte, hogy a szó szlávosságnak tetszik, s úgy, első hallásra azt lehetne mondani, hogy az a szó lesz, mint a tót *sztyiszk* (írva: stisk, vö. magyar *toklász* < szláv *sztoklász*). A tót szó 'szorongás, tolongás' jelentésű, és így a hely neve 'szoros' értelmű lehetne. Minthogy azonban — igen feltűnően — egyetlen okmánytárból, helynévjegyzékből sem ismerte e nevet, mindennemű történeti alap hiányában nem állította ezt határozottan, sőt megengedte, hogy e helynév valójában nem is szláv.

Ha arra a csiszolt kőkorvégi-rézkori falu lakosaitól árokkal átvágott, sőt minden bizonnyal szándékosan meg is keskenyített, szűk hegynyakra gondolunk, amely ma elválasztja anyahegységétől a *Tyiszkhegy* nevű hegykiágazást, akkor MELICH magyarázata egészen találó. Meggondolandó azonban, hogy vajjon valóban erről az egészen jelentéktelen hely-részről — amelynek jelentőségét inkább csak szakember ismerheti fel — nevezték-e el az egész hegyecskeket?

Lehetséges. Am én mégis azt hiszem, hogy MELICHnek abban van igaza, hogy ez a szó igazában nem is szláv. Sokkal valószínűbbnek tartom, hogy a *Tyiszk* a román *pisc* (olv. piszk) 'csúcs, tető, magaslat, hegytető' származéka. Alsófehérvármegye havasi s völgyi románjainak legnagyobb része ugyanis az i előtti *p*-t is jésítve ejti, azaz a *piatra, picior, piele, pită*, stb. szót — magyar helyesírással írva — *ptyátrá, ptyicsor, ptyélé, ptyitá* alakban mondták és mondják ma is az iskolába nem járt öregek [MOLDOVÁN GERGELY, Alsófehér vm. román népe: Alsófehérvm. monográfiája. I/2 : 794 és 796]. Nem könnyű azonban kimondani a fenti s más, különben Alsófehér vármegye határain messze túl is meglehetősen érvényesülő népnyelvi ejtés szerint a *p*- helyett *pty*(i) kezdetűnek ejtett szavakat, ennek következtében maguk a románok is sok helyen csupán *ty*-t: *tyátrá, tyicsor, tyélé*, stb.-t mondanak. Ezért egész jogosan feltehetjük, hogy az irodalmi *pisc* előbb jésült, **Ptyiszk*-ké lett, majd a nehezen kiejthetőség miatt lekopott belőle a szókezdő *p*, s előállót végül a könnyebben kimondható, de ezáltal rejtélyes eredetűvé vált *Tyiszk* név. Ez a fenti jelentésben valóban tökéletesen reá is illik arra a helyre, melyre e név vonatkozik. A magyar *hegy* mint későbbi toldalék arra mutat, hogy az erődsi csángók nem ismerték a *pisc* szó értelmét, sajátos helynévnek vélték, és emiatt magyar *-hegy* utótaggal látták el.*

FERENCZI SÁNDOR

* Ezt a cikket a hadbavonult és ismeretlen helyen tartózkodó szerző egy régebbi kéziratából közöljük [A szerk.].